

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber IV. Amor circumspectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

dans primam speciem malitiæ, circumstantia non est eleemosynæ malè factæ. Ut enim circumstantia maneat circumstantia, supervenire debet actui, in prima specie bonitatis, vel malitiæ jam constituto, speciem illam augendo, vel aliam ei bonitatis, aut malitiæ speciem adjiciendo.

CAPUT II.

Circumstantia septem.

4 **C**ircumstantias quatuordecim assignat D. Bonaventura in 4. dist. 16. dub. 9. versibus hæc comprehendit:

Aggravat ordo, locus, persona, scientia, tempus, Aetas, conditio, numerus, mora, copia, causa, Est modus in culpa, status altus, læta pu- silla.

Sed eas S. Thomas (post Tullium, & Damascenum) septenario hoc numero comprehendit:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quarum tres se tenent ex parte agentis, seu causæ, videlicet *quis, quibus auxiliis, & cur.* Quis enim designat causam principalem. *Quibus auxiliis,* causam instrumentalem. *Cur,* causam finalem. Tres tenent se ex parte actus, scilicet *quomodo, ubi, quando.* Septima tenet se ex parte objecti, scilicet *quid.*

5 **C**æterum circumstantia *quis* non designat personam ipsam agentem secundum se; sed qualitatem, seu conditionem ipsius, an scilicet, sit religiosa, conjugata, &c. An Episcopus, Prælati, &c. Frequenter quippe accidit, quod ratione qualitatis personæ agentis, actus vel sit scandalosus, vel sacrilegus, &c. qualis alioqui non esset. Frequenter etiam bonitas vel malitia ipsius inde accrescit, intra eandem speciem. Fornicatio namque Episcopi peccatum est procul dubio gravius fornicatione simplicis Sacerdotis; quemadmodum & Sacerdotis fornicatio gravior est fornicatione Diaconi, & Subdiaconi. Similiter humiliatio personæ valdè nobilis erga vilem personam, longè majoris est bonitatis ac meriti, quàm humiliatio personæ vilis erga valdè nobilem.

6 **C**ircumstantia *quid,* vel *circa quid,* objecti substantiam non denotat, sed qualitatem, vel quantitatem, vel qualitatem personæ circa quam peccatur, v. g. an res furto sublata sacra sit vel profana; gravis, an levis; an persona, cui detraxisti, sit sacra; an superior tuus; an persona, quacum fornicatus fuisti, soluta sit, vel conjugata, vel sacra, vel consanguinea, vel affinis.

7 **U**bi, & *quando* non significant nudum locum, & tempus, secundum se, sed specialem loci, vel temporis qualitatem, v. g. an locus, ubi furtum, vel homicidium, vel fornicationem perpetrasti, sit sacer; an tempus,

quo servile quis fecisti, festivum fuerit. Quædam enim uno loco, vel tempore prohibentur, non alio. Quædam etiam, ratione loci, vel temporis, specialem, vel majorem contrahunt malitiam, prout ostendemus lib. 9. c. 10.

Quibus auxiliis, qualitatem indigitat adjuncti, vel instrumenti, vel medi, quo usus est ad opus perficiendum, an v. g. usus sis ope dæmonis, vel alterius hominis ad nocendum, an ope lenonis ad pellicendum ad fornicationem, an re sacrâ ad usus profanos, &c.

Cur, finem extrinsecum actus, seu operantis, designat (an v. g. oraveris propter vanam gloriam); non finem intrinsecum, seu operis. Hic namque ad substantiam actus spectat, non ad circumstantiam.

Quomodo, denotat modum accidentalem actus, v. g. fueritne intensus, an remissus; an efficax, an inefficax; an diù, an parùm duraverit, &c.

CAPUT III.

Quando actus ex objecto, adeoque ex specie sua est officio bonus, non fit ob specificam bonitatem suam, sed ob finem malum, v. g. ob vanam gloriam, non est moraliter bonus, sed totus malus: secus dum fit ob specificam bonitatem suam, licet cum defectu relationis in Deum.

Prima pars constat ex Evangelico oraculo: *Si oculus tuus (id est, intentio) nequam fuerit, totum corpus (id est, opus) tuum tenebrosum erit, id est, malum.* Matth. 6. Sic enim oraculum istud communiter intelligunt Sancti, nominatim Augustinus l. 4. contra Julian. c. 3. Unde Boëtius Topic. l. 3. c. 1. *Cujus finis malus, ipsum quoque malum est.* Et vulgata paramia: *Quotiescumque intentio est prava, etiam electio prava est.*

Cujus ratio est, quia dum actus ex objecto bonus non fit ob specificam bonitatem suam, eam non participat, sed malitiam pravi finis, propter quem fit. Quod enim fit propter finem malum, ei positivè applicatur, & subservit, velut medium fini, ac velut ancilla dominæ. Quemadmodum ergo manus, vel vestis, positivè applicata pici, per eam inquinatur, & ancilla dominæ subserviens in malo, participat malitiam ipsius; ita similiter, &c. Confer, quæ ad idem dixi libro præcedenti n. 74.

Altera pars fundatur, tum in Tridentino sess. 14. c. 4. definiente, attritionem, ex gehennæ & pœnarum metu conceptam, esse bonum motum & *Spiritus sancti impulsam.* Tum in doctrina Ecclesiæ, quæ per Pium V. damnavit propositionem quæ asserit, *virtutes Philosophorum esse vitia,* & per Alexandrum VIII. proscrispsit eam quæ dicit, *odium peccati, merè ob ejus turpitudinem, esse peccatum.*

Ex qua doctrina Catholici Doctores rectè 14

colligunt, actus ex objecto & officio bonos, in se non vitari, ex hoc quod agens illos non referat in Deum. Tamen enim ipse peccet, eos non referendo, complexumque ex illo actu, debitaque in Deum relationis defectus, peccatum sit: actus tamen ipse, seu officium vitio illi concomitante non vitatur, sed manet in se laudabilis, & moraliter bonus.

15 Et ratio est, quia defectus ille non tenet se ex parte ipsius, sed ex parte agentis; idēque ipsum non vitat, sed agentem. Nam licet omnis actus deliberatus in Deum sit ex praecepto referendus; actus ipse seipsum referre non debet, neque istud est officium ipsius, sed alterius virtutis (nempe charitatis) & agentis, à quo referri debet, non per ipsum, sed per actum alterius virtutis, si non physicē, & in esse entis, saltem moraliter, sive in esse moris distinctum. Quem dum agens non omittit, duo actus concurrunt, saltem moraliter distincti, quorum uno, v. g. eleēmosynā largitione, satisfit eleēmosynā praecepto; altero, scilicet charitatis, satisfit praecepto charitatis, quo iubemur omnia quae facimus, facere propter Deum, juxta illud, *Omnia in gloriam Dei facite*, licet utrumque fieri queat actu physicē uno. Dum verò agens, actum illum voluntariē omittit facere propter Deum, voluntas quidem ista mala est, & culpabilis, sed actum ex officio bonum idē non vitat, quia in illum non influit, adēque ad illum non habet se antecedenter, nec applicativē, sed merē concomitantē. Neque enim propter eam sit v. g. eleēmosynā largitio, neque per eam applicatur ad finem malum. Non est ergo cur malitia ipsius inficiatur, & cur hīc cum proportione philosophandum non sit, sicut l. praecedenti c. xi. philosophari fuimus de actu physicē uno, moraliter duplici, quorum unus ob finem malum, alter fiat ob finem bonum, sic tamen ut finis malus nullo modo influat in actum factum ob finem bonum, nec ipsum sibi applicet, sed habeat se merē concomitantē ad ipsum. Quo casu ipsum non vitat, prout ostendimus ibidem.

Respondetur ad ea quae obijciuntur.

16 Obijcies 1°. Augustinus l. 4. contra Julian. c. 3. dicit, quod *quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia praecipit, est officio videtur bonum, ipso non recto sine peccatum est.*

17 Respondeo 1°. Augustinum ibi non velle, quod actus ex officio bonus in se vitietur, ob defectum relationis in debitum finem ultimum; sed quod malē fiat ab agente; adeoque per peccatum intelligit malē factum. *Possum enim* (inquit) *aliqua bona fieri, non bene facientibus, à quibus fiunt.* Sed non dicit Augustinus quod ista malitia vitiet actum in se, & secundum se, quasi ex illa agentis malitia actus ipse ex officio bonus, reddatur in se culpabilis & vituperabilis. Quia actum virtutis moralis ad Deum referre non est officium virtutis moralis, sed charitatis, ut supra dixi, cujus proin-

Tom. I.

de actus omisio non est cur imputeretur actui virtutis moralis.

Respondeo 2°. Siquando Augustinus in 18 nuare videatur, actum ex officio bonum, esse malum, si non referatur in Deum, actum illum complexē sumit, prout complectitur istius relationis defectum. Qui quidem defectus vitiat complexum ipsum, sed non actum ex officio bonum, secundum se consideratum. Quod verò actum illum complexē sumat, apertē indicat verbis sequentibus loco citato: *Non quis per seipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est* (non vult ergo quod defectus ille vitiet actum illum, consideratum secundum seipsum) *sed de tali opere non in Domino gloriari* (ecce complexum ex opere, & non relatione in gloriam Dei) *solus impius negat esse peccatum.* Unde l. de spir. & lit. c. 28. aliqua in infidelibus agnoscit opera ex officio bona, non vituperanda, sed merito recteque laudanda, licet rara: quia (inquit) *si discutiantur quo sine fiant, vix inveniantur, quae iustitia debitam laudem, definitionemque mereantur.* Ubi dicendo, *vix inveniantur*, satis insinuat aliquando inveniri, sed rarō; eo quod ut plurimum ad malum finem, v. g. ad vanam gloriam referantur.

Obijcies 2°. S. Thomas I. 2. q. 18. a. 9. 19 dicit, quod *actus à deliberativa ratione procedens, si non sit ordinatus ad debitum finem, hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali.* Quia, uti dixerat a. 1. *omnis actio, in quantum ei desit aliquid de plenitudine essendi, quae debetur actioni humanae, in tantum desit à bonitate sibi debita, & sic dicitur mala.* Etiam si nihil ei desit bonitatis debita in sua specie. *Plenitudo quippe bonitatis actionis non tota consistit in sua specie* (inquit a. 3.) *sed aliquid additur ex his quae adveniunt tamquam accidentia, cujusmodi sunt circumstantiae debita.* Unde si aliquid desit, quod requiritur ad debitas circumstantias, erit actio mala.

Respondeo, Angelicam doctrinam istam esse verissimam, assertioni tamen nostrae non contrariam. Quia licet verissimum sit actionem ex sua specie bonam, in se esse malam, si ipsi desit aliqua circumstantia debita ex parte ipsius, etiam dum nihil ipsi deest bonitatis debita in sua specie, ut dum fit ubi & quando non oportet, vel ob finem malum: si tamen nulla ipsi desit circumstantia debita ex parte ipsius, sed solum debita ex parte agentis, vel alterius virtutis (quo dumtaxat modo debita est ratio in Deum) nullibi dicit S. Thomas, quod actio ex sua specie bona, in se tunc vitietur ob defectum talis circumstantiae; licet agens ex parte sua non faciat illam sicut oportet; idēque peccet. Quando igitur S. Doctor dicit, actionem ex officio bonam, ob defectum relationis in Deum esse malam, hoc non dicit de ipsa actione secundum se, sed complexē considerata, sive pro complexo ex ipsa & defectu illo, prout de Augustino dixi num. praecedenti. Certum quippe est ab Angelico Do-

Ff 2

more admitti actus in se moraliter bonos absque relatione illa, etiam si tunc non sint utroqueque boni, pro quanto non habent ultimam bonitatem sibi debitam ex parte agentis. Tales namque in ipsismet infidelibus admittit 2. 2. q. 10. a. 4. dicens, quod infideles bona opera, ad qua sufficit bonum natura, aliquantulum operari possunt. Unde non oportet quod in omni opere suo peccent, talia scilicet opera faciendo, etiam si peccent, ad Deum illa non referendo. Et 1. 2. q. 23. a. 7. sicut & q. 65. a. 2. veras in Gentilibus admittit virtutes morales sine charitate, licet imperfectas, & secundum quid virtutes, non simpliciter, uti articulo illo 2. dicit.

20 Ad quod etiam significandum dixi quod actus ex officio boni tunc non habeant ultimam bonitatem sibi debitam ex parte agentis, ideoque non sint omni ex parte boni: quia scilicet non habent finem charitatis sibi debitum ex parte agentis. Et isto etiam sensu S. Doctor a. 4. dicit, ejusmodi actus non esse simpliciter bonos, sed secundum quid, nisi omnes bonitates concurrant, tam scilicet bonitas secundum genus, quam secundum speciem, & secundum circumstantias, & secundum finem ultimum, ad quem referendi sunt ab agente. Ad quem tamen dum non referuntur, priores bonitates non amittunt, nisi referantur ad finem malum. Quia, uti non semel dixi, agens quidem tunc peccat, sed actiones ipsae, in se, & secundum se non sunt peccata, sed opera laudabilia.

21 Obijcies 3°. Si defectus relationis in Deum, non vitaret actum ex objecto bonum; similiter non vitaret actum ex objecto indifferentem. Et sic daretur actus indifferentis in individuo.

Existimabit fortasse aliquis negari posse sequelam: eo quod omnis actus a ratione deliberante procedens referri debeat in finem rationi conformem, adeoque bonum & honestum. Verum similiter omnis actus ab homine deliberante procedens (non propter se utique habente esse, sed propter Deum, ultimum finem suum, qui universa propter semetipsum operatus est) referri debet in finem propter quem habet esse & operari; cujus relationis defectus, si non vitet actum ex objecto bonum; similiter defectus relationis in finem rationi conformem, seu bonum & honestum, non vitabit actum ex objecto indifferentem.

22 Admittenda proinde videtur sequela. Non ideo tamen admittendus actus indifferentis in individuo, id est, nec bene, nec male factus: cum illum male faciat, qui nec in Deum, nec in finem rationi conformem refert. Et ideo omnis actus deliberatus, in talem finem non relatus, vel est peccatum, vel cum peccato, saltem se tenente ex parte agentis.

23 Obijcies 4°. Hoc ipso quod actus ex objecto bonus non refertur in Deum, refertur in finem indebitum, scilicet in creaturam, tamquam finem saltem negativè ultimum: cum

tamen ratio ista finis, etiam negativè ultimi, soli Deo debita sit. Distinguo antecedens, refertur in finem indebitum, id est, secundum se malum, nego antecedens (si enim finis ipse sit honestas creata, largitionis eleemosynarum v. g. finis ille secundum se non est malus) refertur in finem indebitum, id est, in creatum bonum, in quo agens indebitè sistit, velut in fine saltem negativè ultimo, concedo. Sed non ideo actus ex objecto & fine proximo bonus vitatur in seipso; sed ipse agens dumtaxat, vel complexum ex actu illo, & omissione relationis in Deum, tamquam finem ultimum.

CAPUT IV.

Finis operantis non semper est circumstantia operis, sed et aliquando tribuit primam speciem bonitatis vel malitiae.

Quod finis operantis non habeat rationem circumstantiae moralis, dum primam speciem dat actui morali, hac ratione probat S. Thomas 2. 2. q. 154. a. 1. quia circumstantia, in quantum hujusmodi, non dat speciem actui moralis, sed ejus species sumitur ab objecto. Quod enim dat speciem actui morali, ipsi essentiale est, non accidentale, qualis est circumstantia in quantum hujusmodi.

Quod autem finis operantis aliquando tribuat operi morali primam speciem bonitatis vel malitiae, manifestum est 1°. in casu quo actus indifferens ex objecto, v. g. ambulatio, fit ex fine bono vel malo; dum enim fit ex bono fine, primam bonitatis speciem ex bono isto fine accipit, sicut & primam speciem malitiae ex fine malo, dum ex eo fit. 2°. In casu quo actus ex objecto bonus, fit ob malum finem: tunc enim primam malitiae speciem accipit ex fine illo. 3°. In casu quo quis actum ex objecto bonum facit, ad specificam bonitatem ipsius non attendendo, sed ad solam bonitatem finis extrinseci, ut dum quispiam temperatè comedit, in ipsa temperata comestione non attendendo ad honestatem temperantiae, sed solum ad sanitatem suam, quatenus conducentem ad servitium Dei: tunc enim comestio temperata formalem non habet bonitatem ex objecto proprio (ob defectum intentionis ipsius) sed ex solo illo fine extrinseci.

Sed quid 1°. dum actus ex objecto bonus merè fit ob finem indifferentem, v. g. jejunium, ut parcas sumptibus; 2°. dum actus ex objecto bonus fit ob finem extrinsecum bonum, vel malus ob malum?

Ad 1. respondent aliqui tunc actum in individuo esse merè indifferentem. Neque enim est bonus, cum non intendatur bonitas & honestas jejunii, sed sola evitatio sumptuum. Sed dicendum, actum tunc esse in individuo malum, ob defectum debiti finis; non indifferentem: quia non datur actus in individuo indifferens, uti probatum est libro praecedenti c. 13.

Ad 2. Respondeo circumstantiam boni vel mali finis, novam tunc addere bonitatis vel malitiae speciem, nisi actum ex objecto bonum

exercens, ad specificam bonitatem ipsius non attingeret, uti dixi n. 25. Vide quæ dixi lib. 1. c. 8.

CAPUT V.

Tametsi intentio boni finis non tollat, diminuit tamen malitiam mali mediæ.

29 **R**atio est 1°. quia hoc ipso quod malum medium quis non vult, nisi ob finem bonum, ostendit se minus affici malitiâ. 2°. Dum unam habet ex præcipuis circumstantiis bonam, minus deest actui suo de conformitate ad rectam rationem.

30 Et rationi accedit 1°. autoritas S. Augustini l. contra mendacium c. 8. dicentis, quod peior est qui concupiscendo, quam qui miserando, id est, misericordiâ voluntate furatur, tametsi horum duorum non ideo est quisquam bonus, quia peior est unus. Item, in suo genere alius ejusdem generis peccatis leviora fiunt, qua bono animo videntur admitti.

31 Accedit 2°. communis sensus, quo minus peccare censetur, qui mendacium profert ad salvandam vitam patris, quam qui profert illud gratis, vel ob jocum.

32 Peccat quidem qui malum medium ordinat ad finem bonum. Non enim sunt facienda mala, ut eveniat bona; sed minus peccat, quam si malum medium amaret propter se, non propter bonum: non quia bonus finis malo isti medio aliquid suæ bonitatis communicat; sed quia malitia istius mediæ ipsi minus voluntaria est, quam si medium istud propter se amaret. Quod enim propter se amatur, magis amatur, quam quod propter aliud præcisè.

CAPUT VI.

Circumstantiæ mutantes & non mutantes speciem peccati.

33 **I**llæ circumstantiæ peccati speciem mutant, quæ important novam & specialem difformitatem cum ratione & lege æterna. Ad quod distinctius dignoscendum vidende sunt regulæ, quæ habentur infra lib. 9. c. 8. Illæ autem speciem non mutant, sed, intra eandem speciem, peccati malitiam aggravant, quæ spe-

cialem ejusmodi difformitatem non important, sed aggravant, seu augent præexistentem.

Utraque clarè & prolixè enarrat caput Con-34 sideret de pœnit. dist. 5. c. 1. sumptum ex lib. de vera & falsa pœnit. c. 14. Consideret pœnitens qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate persona, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem, secundum excellentiam sui status, aut officii, & secundum modum meretricis, & in modo operis sui, & qualiter turpitudinem suam per egit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut sunt domus dominorum, & aliorum multorum, si in tempore orationi constituto, aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejuni. Consideret quantum perseveraverit, & defleat quod perseveranter peccaverit, & quanta virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim qui non solum vincuntur, sed ultro se peccato offerunt, nec expectant remissionem, sed preveniunt voluptatem, & pertractant secum, quam multiplici actione vitii delectabiliter peccent. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se, cujus ætatis fuerit, cujus sapientia, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. Defleat virtutem, qua interim caruit. Dolendum enim, & dolore purgandum, non solum quia peccavit, sed etiam quod se virtute privavit. Defleat etiam, quoniam in uno offendens, factus est omnium per ingratitude reus; ingratus enim exitiit, qui plenus virtutibus, Deum omnino non imuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccavit, quia omni bono abundavit. Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deslere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit. Etiam quod exemplum exitiit mali, in operatione sui criminis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conservatam, & commodum proximi, quod desistat exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando bonis intulit, & de lætitia, quam eis non adhibuit.

LIBER QUINTUS.

Amor ordinatus.

1 **S**i moralitas omnis ab amore dependet, bonitas omnis actuum humanorum ab amoris dependet ordine. Siquidem ordinata dilectio, legis est plenitudo, ab eaque lex pendet & Propheta. Propterea l. 3. c. 3. & 4. dixi, primum christiani hominis officium esse, amorem suum rectè ordinare, primamque proinde Theologi Moralis curam esse oportere, sanam christianamque de ordinato Dei creaturarumque amore doctrinam tradere:

cùm humanorum affectum primus sit amor, causaque & mensura cæterorum. Neque enim alia de causa res aliqua desideratur, speratur, delectatur, nisi quia amatur; nec odio quidquam habetur, nisi quia malum, id est, contrarium bono quod amatur. Quod malum, dum imminet, timetur; dum præsens est, de eo tristitia concipitur; sicut & audacia, dum contra illud insurgitur; ira, dum de autore ipsius vindicta appetitur. Denique propter amo-